

Imigracja i imigranci w kampaniach wyborczych w Republice Czeskiej w 2017 i 2018 r.

Wprowadzenie

Charakterystyczną cechą kampanii wyborczych, które miały miejsce w ostatnich latach w państwach wchodzących w skład inicjatywy Trójmorze, był bardzo mocno eksponowany wątek imigrantów i kryzysu migracyjnego. Tak było m.in. na Słowacji w 2016 r., w Bułgarii i Austrii w 2017 r. czy w bieżącym roku na Węgrzech. Kwestia ta pojawiła się także w Polsce w 2015 r. Część ugrupowań i polityków, jak choćby węgierski premier Viktor Orbán i jego partia Fidesz, były premier Słowacji Robert Fico czy skrajnie nacjonalistyczny i ksenofobiczny, a dziś wchodzący w skład rządu bułgarski Związek Patriotów, wykorzystywała tę tematykę jako fundament swojej kampanii wyborczej, prezentując jako obecnie najważniejszą. To, jak również polaryzacja opinii społeczeństw państw Trójmorza na temat kryzysu migracyjnego, spowodowało, iż w zasadzie każde ugrupowanie czy polityk startujący w wyborach musiał zająć stanowisko wobec kryzysu migracyjnego i kwestii przyjmowania imigrantów.

Niniejszy artykuł zawiera analizę studium przypadku, tj. sytuacji w Republice Czeskiej. Podstawowy cel stanowi ukazanie sposobu, w jaki wykorzystywano tematykę (anty)imigracyjną w kampaniach przed wyborami parlamentarnymi, które odbyły się w październiku 2017 r., i przed wyborami prezydenckimi ze stycznia 2018 r. oraz głównych tematów związanych z problemami imigracji i imigrantów poruszanych podczas tychże kampanii. Główną zaś tezę stanowi konstatacja, że tak silne akcentowanie retoryki (anty)imigracyjnej rodzi szereg dalekosiężnych skutków, nie tylko w postaci sukcesu wyborczego części ugrupowań stosujących ową retorykę.

* Dr hab. **Elżbieta Szyszlak** – Instytut Studiów Międzynarodowych, Uniwersytet Wrocławski, e-mail: elzbieta.szyszlak@uwr.edu.pl.

Wybory do Izby Poselskiej

Wybory do izby niższej Parlamentu Republiki Czeskiej, które odbyły się w październiku 2017 r., były pod wieloma względami wyjątkowe. Przyniosły całkowitą niemal zmianę układu sił w czeskiej Izbie Poselskiej. Pojawiły się w niej również nowe ugrupowania, dotąd tam nieobecne. Ponadto nagminnie wykorzystywano podczas kampanii wyborczej retorykę (anty)imigracyjną.

Wybory odbyły się w dniach 20–21 października. Na listach znalazły się zarówno partie obecne na czeskiej scenie politycznej już od wielu lat i niejednokrotnie wchodzące w skład rządzących koalicji, jak partia socjaldemokratyczna (Česká strana sociálně demokratická – ČSSD), chadecka (Křesťanská a demokratická unie-Československá strana lidová – KDU-ČSL), partia obywatelska (Občanská demokratická strana – ODS) czy ugrupowanie Andreja Babiša (Akce nespokojených občanů – ANO), jak i ugrupowania na pierwszy rzut oka egzotyczne, jak np. Radosne Czechy (Radostné Česko) czy Piraci (Piráti). To ostanie zanotowało *nota bene* duży sukces, zdobywając nieco ponad 10% głosów (22 mandaty). Jako sukces należy również określić wynik wyborczy partii Wolność i Demokracja Bezpośrednia – Tomio Okamura (Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura – SPD), która zdobyła także ponad 10% głosów (22 mandaty) i partii STAN (Starostové a nezávislí) z ponad 5-procentowym wynikiem (6 mandatów). Są to ugrupowania nieobecne w poprzednim parlamencie. Do izby niższej czeskiego parlamentu weszły także: zwycięska ANO (29% głosów, 78 mandatów), poprawiająca swój wynik z 2013 r. ODS (11% głosów, 25 mandatów) oraz notujące gorsze wyniki niż w poprzednich wyborach: partia komunistyczna (Komunistická strana Čech a Moravy – KSČM) (blisko 8% głosów, 15 mandatów), TOP 09 (5% głosów, 7 mandatów), KDU-ČSL (blisko 6% głosów, 10 mandatów). Największymi przegranymi byli bez wątpienia socjaldemokraci, którzy uzyskali 7% głosów, tj. o niemal 13% mniej niż w 2013 r., zdobywając 15 mandatów¹. Ta porażka miała miejsce po czterech latach rządów ČSSD, podczas których Czechy odnotowały szereg sukcesów, w tym gospodarczych, których symbolem była m.in. nadwyżka budżetowa².

Wybory zakończyły się zdecydowanym zwycięstwem niejednolitej programowo, w dużej mierze populistycznej partii czeskiego biznesmena czy też oligarchy Andreja Babiša, podejrzanego m.in. o oszustwa przy wyko-

¹ *Konečné výsledky voleb v ČR*, <http://www.info.cz/volby-2017/vysledky-voleb> (dostęp 9.01.2018).

² J. Groszkowski, *Czechy po wyborach: dominacja Babiša*, „Analizy OSW” (27.10.2017), <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2017-10-23/czechy-po-wyborach-dominacja-babisa> (dostęp 13.11.2017).

rzystaniu funduszy unijnych. Ugrupowanie postrzegane jest jako autorski projekt Babiša³. Rząd mniejszościowy utworzony przez lidera ANO nie uzyskał 24 stycznia 2018 r. *voctum zaufania*, w związku z czym podał się do dymisji. Jednak to Babišowi prezydent Zeman ponownie powierzył misję utworzenia gabinetu⁴.

Do największych zwycięzców wyborów zaliczyć można partię Wolność i Demokracja Bezpośrednia, której liderem jest Tomio Okamura. Zdobyć ponad 10% głosów przez ugrupowanie antysystemowe, antyunijne i zdecydowanie ksenofobiczne można z pewnością uznać za ważne wydarzenie na czeskiej scenie politycznej. SPD nie jest pierwszym politycznym projektem Okamury. Z partią Świt Demokracji Bezpośredniej (*Úsvit přímé demokracie*) wszedł do parlamentu w poprzednich wyborach w 2013 r. Okamura bardzo szybko zasłynął z wypowiedzi niechętnych Romom, a później także imigrantom i muzułmanom⁵. W wyborach samorządowych z 2016 r. SPD bardzo chętnie wykorzystywało retorykę antyimigracyjną i antyromską⁶.

Partia określa się jako narodowa i demokratyczna, prowadząca „bezkompromisową walkę za niezależność i suwerenność państwa czeskiego”. Te są zagrożone m.in. przez politykę UE, przez pogłębioną integrację dążącą do osłabienia i likwidacji państw narodowych. Jednym z haseł wyborczych było więc referendum na temat członkostwa w Unii, a wśród głównych zarzutów kierowanych wobec Brukseli pojawiła się koncepcja istnienia planu zakładającego powstanie wielokulturowego superpaństwa. Republika Czeska będzie w nim jedną z jednostek administracyjnych, zupełnie bez znaczenia. Alternatywą miało być w tej sytuacji wystąpienie ze struktur europejskich. Zdaniem SPD nielegalna imigracja doprowadzi do konfliktu zagrażającego przetrwaniu państwa i narodu czeskiego i ich wartości. Te ostatnie nie dają się w żaden sposób pogodzić z zauważalną islamizacją państw europejskich. Konieczne jest także wzmocnienie granic i większa aktywność służb bezpieczeństwa w kontekście islamskiego

³ Ibidem.

⁴ Id, *Czechy: Babiš bez immunitetu, rząd bez większości w parlamencie*, „Analizy OSW”, 24.01.2018, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2018-01-24/czechy-babis-bez-immunitetu-rzad-bez-wiekszosci-w-parlamencie> (dostęp 9.02.2018). Do momentu oddania niniejszego artykułu do druku (kwiecień 2018 r.) nie utworzono nowego gabinetu.

⁵ E. Szyszlak, *Etniczność w kontekstach bezpieczeństwa. Mniejszość romska w Republice Czeskiej*, Oficyna Wydawnicza Arboretum, Wrocław 2015, s. 144–147.

⁶ Zob. np. Z. Ryšavý, *Krajské a senátní volby 2016: Úspěch Okamury, debakl Vandase, Konvičky a Bartoše. Zvláštní postavičky na kandidátce ČSSD*, <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/krajske-a-senatni-volby-2016-uspech-okamury-debakl-vandase-konvicky-a-bartose-zvlastni-postavicky-na-kandidatce-cssd> (dostęp 7.08.2017).

i imigracyjnego zagrożenia⁷. Z tymi tezami, akcentowanymi również podczas kampanii wyborczej w 2017 r., doskonale korespondowało hasło wyborcze „Nie islamowi, nie terrorystom” (*Ne islámu, ne terroristû*). Retoryka antyimigracyjna stała się nieodłączną częścią przedwyborczych wypowiedzi reprezentantów SPD na czele z Tomio Okamura, którego ugrupowanie oficjalnie poparła przewodnicząca francuskiego Frontu Narodowego Marine Le Pen⁸.

Partia Okamury należała do ugrupowań bazujących w swoim programie na retoryce antyimigracyjnej. Wśród tych wyróżnić można także m.in. Robotniczą Partię Sprawiedliwości Społecznej (Dělnická strana sociální spravedlnosti – DSSS), Blok Przeciw Islamowi – Obrona Ojczyzny (Blok proti islamizaci – Obrana domova – BPI) czy Rozsądni (Rozumní). Warto jednak podkreślić, że temat kryzysu imigracyjnego i imigrantów podejmowała zdecydowana większość startujących w wyborach podmiotów, zaliczając go do największych aktualnie wyzwań i zagrożeń. Czynieili tak również liderzy wszystkich, poza STAN-em, ugrupowań, które ostatecznie uzyskały mandaty poselskie⁹.

Jednym z najbardziej znanych i kontrowersyjnych wydarzeń kampanii przed wyborami parlamentarnymi, bezpośrednio związanych z tematem imigracji, było zamieszanie wokół spotu wyborczego Bloku Przeciw Islamizacji – Obrony Ojczyzny. Jednoznacznie nawiązano w nim do zagrożenia islamskimi imigrantami, przedstawiając ich ponadto w negatywnym świetle. Bohaterką spotu jest emerytka kierująca się po zasilek socjalny. Usiłując przejść przez ulicę, zostaje celowo potrącona (poruszającej się za pomocą wózka podłożono nogę, by upadła) przez grupę muzułmanów, którzy już bez konkurentki biegną do urzędu po wsparcie. Zamieszczony na końcu spotu komentarz brzmi: „20 i 21 października będziecie wybierać, czy dać pieniądze naszym dzieciom i seniorom, czy muzułmanom i Afrykańczykom”¹⁰. Spot wywołał liczne kontrowersje, m.in. telewizja publiczna, na której spoczywa obowiązek emisji spotów wyborczych, wezwała Blok do przedstawienia innego, równocześnie kierując sprawę do

⁷ *Politický program SPD*, <http://www.spd.cz/program> (dostęp 9.12.2017).

⁸ <https://www.facebook.com/tomio.cz/videos/1781995205144620/> (dostęp 12.01.2018).

⁹ *Potopit loď a založit armádu Evropy: Takhle chtějí lídři vyřešit uprchlíky*, <http://www.blesk.cz/clanek/volby-volby-2017/500785/potopit-lode-a-zalozit-armadu-evropy-takhle-chteji-lidri-vyresit-uprchliky.html> (dostęp 9.02.2018).

¹⁰ Spot dostępny na https://www.denik.cz/z_domova/ct-podala-kvuli-predvolebnimu-spotu-s-muslimy-trestni-oznameni-20171011.html (dostęp 21.10.2017). Krytycy spotu wskazywali nie tylko na jego wydzźwięk, ale także, że jest kopią spotu wyborczego zaprezentowanego przez jedną z antyimigracyjnych partii w Szwecji w 2008 r. F. Horák, „*Vlastenecké*” strany v Česku? *Čím víc pruhů, tím víc Adidas*, <http://www.houpaciosel.cz/2017/10/11/vlastenecke-strany-v-cesku-cim-vic-pruhu-tim-vic-adidas/> (dostęp 22.10.2017).

Rady ds. Radiofonii i Telewizji. Przedstawiciele Bloku bronili się, tłumacząc, iż chodziło im o ukazanie, że państwo dysponuje tylko jednym budżetem i od wyborców zależy, czy będzie z niego wspierać „nielegalnych imigrantów, często islamistów, czy naszych własnych seniorów”. Nie zaproponowali natomiast innego spotu¹¹.

Wybory prezydenckie ze stycznia 2018 r.

Sytuacja powtórzyła się podczas wyborów prezydenckich, które miały miejsce zaledwie kilka miesięcy później – w styczniu 2018 r. Kandydaci prezentowali często bardzo odmienne wizje rozwoju Czech i różny temperament polityczny. Jednak powszechnie uważa się, że to kwestia kryzysu imigracyjnego zadecydowała o kolejnym zwycięstwie Miloša Zemana, chętnie używającego haseł antyimigranckich i antyislamskich.

Wybory odbyły się w dniach 12–13 stycznia 2018 r. (I tura) i 26–27 stycznia 2018 r. (II tura). W pierwszej turze startowało 9 kandydatów, zarówno posiadających już pewne polityczne doświadczenie, jak były premier i były przewodniczący ODS Mirek Topolánek czy związany ze skrajną prawicą muzyk Petr Hannig, jak i wywodzących się spoza polityki, jak choćby lekarz i działacz społeczny Marek Hilšer czy przedsiębiorca i autor tekstów Michal Horáček. Do drugiej tury przeszło dwóch kandydatów: urzędujący prezydent Miloš Zeman i wspierany przez część ugrupowań prawicowych były przewodniczący Akademii Nauk Republiki Czeskiej Jiří Drahoš. Pierwszy zdobył 38,6% głosów, drugi 26,6%. Wynik oscylujący w granicach 10% uzyskali kandydaci należący do zdecydowanych krytyków urzędującego prezydenta: były dyplomata Petr Fischer oraz wspomniani już Horáček i Hilšer. W drugiej turze, przy frekwencji ponad 66%, zwyciężył Zeman, uzyskując 51,36%, a jego kontrkandydat – 48,63%. Zwycięzca uzyskał nieco ponad 150 tys. głosów więcej¹².

Podobnie jak w przypadku kampanii parlamentarnej, tak również w kampanii przed wyborami prezydenckimi pojawiła się kwestia uchodźców i imigrantów (legalnych i nielegalnych), choć, co warto podkreślić, stosunek do niej u większości kandydatów był wyważony. Zapewne niebagatelną rolę odegrał tu fakt, że liczące się we wcześniejszych wyborach ugrupowania, na czele ze zwycięską ANO, nie wystawiły własnych kandy-

¹¹ *ČT podala kvůli předvolebnímu spotu s muslimy trestní oznámení*, https://www.denik.cz/z_domova/ct-podala-kuvuli-predvolebnimu-spotu-s-muslimy-trestni-oznamen-20171011.html (dostęp 13.12.2017).

¹² <https://www.info.cz/prezidentske-volby-2018-kandidati> (dostęp 13.03.2018); K. Dębiec, *Czechy: druga kadencja Zemana*, „Analizy OSW”, 31.01.2018, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2018-01-31/czechy-druga-kadencja-prezydenta-zemana> (dostęp 3.03.2018).

datów¹³. Kampania przed wyborami prezydenckimi nie stała się więc swoistym „przedłużeniem” kampanii parlamentarnej. Nie oznacza to jednak, że nie pojawiła się retoryka antyimigracyjna. Na kartę migracyjną postawił w kampanii przed drugą turą wyborów prezydenckich Miloš Zeman. Warto jednak podkreślić, że już wcześniej był on znany ze swoich kontrowersyjnych poglądów dotyczących imigrantów, islamu i rozwiązania tzw. kryzysu migracyjnego. Między innymi proponował ich osiedlenie na pustych wyspach greckich, dzięki czemu Grecja mogłaby zmniejszyć swój zagraniczny dług, deportację wszystkich ekonomicznych imigrantów czy wskazywał na ścisły związek między „napływem uchodźców a napływem dżihadystów” do Europy¹⁴. Wielokrotnie mówił o zagrożeniach dla kultury czeskiej związanych z napływem migrantów, jak również o tym, że islamscy imigranci nie potrafią się dostosować do nowych warunków. Wskazywał także na głównie ekonomiczne powody migracji do Europy i wyboru kraju osiedlenia. Migrację określał m.in. mianem „inwazji” czy „choroby”, którą trzeba leczyć¹⁵.

W podobnym tonie Zeman wypowiadał się podczas kampanii wyborczej, a na licznych spotkaniach z obywatelami często poruszano temat migracji. Kluczowe hasło kampanii Miloša Zemana brzmiało „Ta ziemia jest nasza”¹⁶. Wykorzystując fakt podpisania się Drahoša w 2015 r. pod apelem naukowców „przeciwko strachowi i obojętności”¹⁷, przedstawiał swojego kontrkandydata jako zwolennika migracji, otwartego na przyjmowanie imigrantów¹⁸, choć ten podkreślał, że jest przeciwny przyjmowaniu imigrantów ekonomicznych i narzucaniu kwot migracyjnych oraz opowiada się za ochroną granic Europy¹⁹.

¹³ J. Groszkowski, *Czechy przed drugą turą wyborów prezydenckich*, „Analizy OSW”, 16.01.2018, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2018-01-16/czechy-przed-druga-tura-wyborow-prezydenckich> (dostęp 24.02.2018).

¹⁴ *Zeman: imigranti jsou Trojský kůň! Deportujme je na pusté ostrovy*, <http://tn.nova.cz/clanek/zeman-imigranti-jsou-trojsky-kun-deportujme-je-na-puste-ostrovy.html> (dostęp 2.01.2018).

¹⁵ *Gott vidí uprchlíky stejně, těší Zemana. Ti „mladí, zdraví muži“ mohou být teroristi*, <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-politika/387747/gott-vidi-uprchliky-stejne-tesizemana-ti-mladi-zdravi-muzi-mohou-byt-teroristi.html> (dostęp 12.02.2018).

¹⁶ Były to słowa ze świątecznego przemówienia w 2015 r. Ostatnie zdanie Zemana brzmiało „Ta ziemia jest nasza i nie może należeć do wszystkich”.

¹⁷ Postulowano w nim udzielenie uchodźcom w Europie odpowiedniej pomocy. J. Groszkowski, *Czechy przed drugą...*, op.cit.

¹⁸ *Zeman: Drahoš je spojen s migrací, ale inzerát byl zbytečný*, <https://www.novinky.cz/domaci/460968-zeman-drahos-je-spojen-s-migraci-ale-inzerat-byl-zbytecny.html> (dostęp 19.03.2018).

¹⁹ *Vystoupení prezidenta republiky v debatě v České televizi*, <http://www.zemanmilos.cz/cz/clanky/vystoupeni-prezidenta-republiky-v-debate-v-ceske-televizi-486617.htm>

Przed drugą turą wyborów w kilku dziennikach i na dziesiątkach billboardów pojawiło się ogłoszenie Stowarzyszenia Przyjaciele Miloša Zemana: „STOP imigrantom i Drahošowi. Ta ziemia jest nasza! Wybierajcie Miloša Zemana”. Sam prezydent, doceniając działania „ludzi, którzy chcieli mu pomóc w walce”, zaznaczył, że nic o tej inicjatywie nie wiedział i że w jego ocenie raczej nie ma ona znaczenia dla wyniku wyborczego, choć jej treść odzwierciedla poglądy konkurenta²⁰. Inaczej zinterpretowali całe wydarzenie specjaliści od politycznego marketingu. Ich zdaniem reklama była „bardzo ostra i obraźliwa” i dowodzić miała determinacji Zemana w walce o prezydenturę, który postanowił zagrać *va banque*. Miała również świadczyć o nasileniu negatywnej kampanii w jego wykonaniu i sprzyjać mobilizacji potencjalnych wyborców Zemana. Połączenie Drahoša z imigracją wiązało się z negatywnymi emocjami, które ta kwestia budzi wśród Czechów²¹. Kampania na billboardach stała się symbolem sukcesu Zemana, któremu w drugiej turze udało się połączyć nazwisko kontrkandydata ze strachem przed imigracją, a hasło „Stop imigrantom i Drahošowi” stało się *de facto* hasłem wyborczym urzędującego prezydenta w kampanii przed drugą turą wyborów prezydenckich²².

Imigranci, islam, kryzys imigracyjny jako temat kampanii wyborczych

Czynniki sprzyjające obecności problematyki imigranckiej w omawianych kampaniach wyborczych

Jak już wspomniano, w opisywanych kampaniach wyborczych jednym z przewodnich tematów pozostawała kwestia kryzysu imigracyjnego i stosunku danego ugrupowania/polityka do problemu przyjmowania uchodźców/imigrantów. Temat stał się powszechny, a część startujących w zasadzie niemal wyłącznie ograniczyła się do niego. Wątki składające

(dostęp 19.02.2018); *Vystopení prezidenta republiky v debatě na TV Prima*, <http://www.zemanmilos.cz/cz/clanky/vystoupeni-prezidenta-republiky-v-debate-na-tv-prima-202087.htm> (dostęp 19.02.2018).

²⁰ Zeman: Drahoš..., op.cit.

²¹ *Do kampaně přibyla agresivita proti Drahošovi, soudí experti*, <http://domaci.eu-rozpravy.cz/politika/213095-do-kampane-pribyla-agresivita-proti-drahosovi-soudi-experti/> (dostęp 29.01.2018).

²² P. Pilous, *jak Miloš Zeman vyhrál prezidentské volby 2018*, <https://www.ceske-volby.cz/2018/01/28/milos-zeman-vyhral-prezidentske-volby-2018/> (dostęp 14.02.2018); *Poselství kampaně Zemana je jasné: kdo máš strach z imigrantů, boj se i Drahoše, říká expert*, <http://www.info.cz/volby/prezidentske-volby-2018/poselstvi-kampane-zemana-je-jasne-kdo-mas-strach-z-imigrantu-boj-se-i-drahose-rika-expert-22870.html> (dostęp 31.01.2018).

się na retorykę antyimigracyjną przewijały się w wypowiedziach polityków, programach wyborczych, w spotach i hasłach wyborczych, na billboardach. Powoływano się również na ugrupowania wspierające z Europy Zachodniej, dzielące się swoim (skrajnie negatywnym) doświadczeniem z napływem imigrantów, tworzono także think tanki promujące poglądy danego polityka. Naturalnie nieocenionym środkiem propagowania poglądów ugrupowania/polityka, także w formie retoryki (antyimigracyjnej), był Internet.

Waga, jaką zyskał ów problem, wynikała z szeregu uwarunkowań. Przede wszystkim z faktycznego istnienia kryzysu migracyjnego w Europie i powszechnej obecności problemu przyjmowania imigrantów w czeskim i europejskim dyskursie politycznym i społecznym. Nie mniej ważna była *polityzacja* zagadnienia migracji, które dla wielu polityków i partii stworzyło możliwość zaistnienia na scenie politycznej i/lub zdobycia kapitału wyborczego. Warto przy tym pamiętać, że w Republice Czeskiej od lat 90. ubiegłego wieku działali politycy i istniały ugrupowania polityczne o ksenofobicznym i populistycznym charakterze. Wówczas byli zainteresowani głównie czeskimi Romami, w swych poczynaniach nagminnie wykorzystując retorykę antyromską, niejednokrotnie z sukcesami²³. Częstokroć stali się w późniejszym czasie prekursorami retoryki antyimigracyjnej²⁴. Czescy politycy szybko zareagowali na gwałtowny napływ imigrantów do Europy i, co należy podkreślić, reprezentowali oni różne opcje polityczne i różne ugrupowania. Wśród tych, którzy najszybciej włączyli retorykę antyimigracyjną do stałego kanonu swoich wypowiedzi, znalazł się m.in. były prezydent Václav Klaus²⁵, jak również jego syn Václav Klaus junior²⁶. Pojawienie się tematu migracji w kampaniach wyborczych w 2017 i 2018 r.

²³ W latach 90. XX w. mandaty w Izbie Poselskiej zdobywała m.in. partia Stowarzyszenie dla Republiki – Republikańska Partia Czechosłowacji (*Sdružení pro republiku-Republikánská strana Československa*), określana jako prawicowo-ekstremistyczna, posługująca się nagminnie retoryką antyromską. Z kolei na początku naszego stulecia Czechy zasłynęły antyromskimi manifestacjami i pochodami. Pojawiło się nawet określenie „czeski antycyganizm”. Symbolem polityka, który swą karierę w bardzo dużym stopniu zawdzięczał retoryce antyromskiej, jest np. Jíří Čunek. Por. M. Mareš, *Antycyganizm prawicowych ekstremistów – propaganda partii politycznych i przemoc*, w: *Kwestia romska w kontekście bezpieczeństwa wewnętrznego*, red. E. Szyszlak, T. Szyszlak, Fundacja Integracji Społecznej Prom, Centrum Badań Partnerstwa Wschodniego, Wrocław 2013, s. 181–192; E. Szyszlak, op.cit., s. 113–157.

²⁴ Doskonałym przykładem jest tu Tomáš Vandas z DSSS i Tomio Okamura.

²⁵ Zob. szerzej E. Szyszlak, *Polityczny wymiar sekurytyzacji problematyki mniejszości narodowych/etnicznych i imigrantów w perspektywie środkowoeuropejskiej*, w: *Polityczne i społeczne aspekty wielokulturowości. Migracje i mniejszości*, red. A. Adamczyk, A. Sakson, C. Trosiak, Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM, Poznań 2016, s. 245–257.

²⁶ Zdobył on zresztą w wyborach w 2017 r. najwięcej głosów preferencyjnych, więcej niż szef ODS, z ramienia której startował.

stanowiło zatem niejako kontynuację tych tendencji. Kolejnym czynnikiem sprzyjającym zaistnieniu kwestii imigracji jest sceptycyzm Czechów wobec Unii Europejskiej, do której mają oni, jak pokazują badania opinii publicznej, ambiwalentny stosunek, jak również ich brak wiary w to, że ta organizacja będzie w stanie poradzić sobie z kryzysem imigracyjnym. Przykładowo, na początku 2017 r., a więc tuż przed rozpoczęciem kampanii wyborczej, w to, że UE jest w stanie poradzić sobie z kryzysem, nie wierzyło aż 40% czeskich respondentów, a zaledwie 8% zdecydowanie w to wierzyło. Z kolei wśród zarzutów, jakie Czesi stawiali wówczas Unii, dominowały zbytnia ingerencja Brukseli w wewnętrzne sprawy państw członkowskich i nadmierna unijna biurokracja²⁷.

„Imigracyjne” tematy kampanii wyborczych w 2017 i 2018 r.

Podczas analizy związanych z imigracją tematów najczęściej obecnych w czasie dwóch ostatnich kampanii przedwyborczych w Republice Czeskiej wyróżnić można:

1. Sekurytyzację problematyki imigrantów i islamu, które były na ogół traktowane łącznie. Sekurytyzacja oznacza proces włączania danej problematyki w zakres bezpieczeństwa. Ma on charakter subiektywny, mogą bowiem istnieć rzeczywiste przesłanki dla zaistnienia tegoż procesu, jednak nie jest to warunkiem koniecznym. Innymi słowy, dla sekurytyzacji danej problematyki wystarczy subiektywne przekonanie aktora sekurytyzującego o jej związku z bezpieczeństwem²⁸.

W przypadku mniejszości narodowych i imigrantów sekurytyzacja oznacza przedstawianie ich w przekazie aktora sekurytyzującego, na ogół w formie aktu mowy skierowanego do węższego lub szerszego grona odbiorców (audytorium), w kontekście zagrożeń bezpieczeństwa. Mogą być przedstawiani jako zagrożenie m.in. dla przetrwania narodu tytularnego, jego kultury (języka, obyczajów, religii itd.), państwa i jego instytucji, systemu społecznego, poszczególnych segmentów bezpieczeństwa (ekonomicznego, kulturowego, ekologicznego, społecznego, społeczności lokalnych itd.), lub też mogą być zaakcentowane zagrożenia dla bezpieczeństwa mniejszości i imigrantów, ich kultury, przetrwania, zagrożenia o charakterze ekonomicznym, demograficznym itp. Cele przyświecające

²⁷ J. Groszkowski, *Czechy po wyborach: dominacja...; STEM: Češi berou Unii jako záruku míru v Evropě, Němci vidí také nezbytnost pro konkurenci se světovými velmocemi*, <https://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/tiskovezpravy/STEM-Cesi-berou-Unii-jako-zaruku-miru-v-Evropie-Nemci-vidi-take-nezbytnost-pro-konkurenci-se-svetovymi-velmocemi-474061> (dostęp 9.02.2018).

²⁸ O sekurytyzacji szerzej Ł. Fijałkowski, *Teoria sekurytyzacji i konstruowanie bezpieczeństwa*, „Przegląd Strategiczny”, nr 1/2012, s. 149–161.

podmiotom inicjującym (aktorom sekurytyzującym) mogą być najróżniejsze. Na przykład może być nim zwrócenie uwagi na rzeczywisty problem, może być jedynie pozyskanie elektoratu, po czym po wyborach zaprzestaje on sekurytyzacji, a może być ona wstępem do czystek etnicznych, usprawiedliwianych właśnie zagrożeniem dla bezpieczeństwa ze strony „obcych” grup etnicznych czy kulturowych²⁹.

Podczas kampanii wyborczej w Republice Czeskiej, zarówno przed wyborami parlamentarnymi, jak i prezydenckimi, dominowała sekurytyzacja zagadnień imigracji i imigrantów. Najczęściej pojawiały się one właśnie w kontekście zagrożeń bezpieczeństwa – czy to bardzo konkretnych, już zaistniałych (np. ataki na kobiety), czy też „pełzających”, których efekty uwidocznia się w niedalekiej przyszłości (np. Europejczycy jako mniejszość na Starym Kontynencie). Aktorzy sekurytyzujący, którymi byli bądź walczące o mandaty w Izbie Poselskiej ugrupowanie, bądź kandydujący na fotel prezydenta polityk, nakreślając wyborcom (audytorium) taką wizję problemu, proponowali oczywiście rozwiązania, które wprowadzą w życie po sukcesie wyborczym. W przypadku sekurytyzacji jako elementu retoryki (anty)imigracyjnej w kampaniach wyborczych 2017 i 2018 r. wyróżnić można dwa podstawowe wątki:

- Przedstawianie imigracji jako zagrożenia dla bezpieczeństwa Republiki Czeskiej i/lub narodu czeskiego, jak również szerzej – dla bezpieczeństwa Starego Kontynentu, m.in. w kontekście takich zjawisk, jak rozwój terroryzmu, wzrost przestępczości, zagrożeń o charakterze społecznym (głównie dla systemu opieki społecznej, swobód i wolności obywatelskich, wzrost patologii społecznych), kulturowym (zniszczenie czeskiej kultury, wartości, religii chrześcijańskiej), ekonomicznym (koszty utrzymania imigrantów), zdrowotnym (imigranci jako nosiciele niebezpiecznych chorób).
- Przedstawianie islamu jako zagrożenia głównie bezpieczeństwa wewnętrznego, stanowić ma wszak pożywkę dla rozwoju terroryzmu i jako zagrożenia dla bezpieczeństwa kulturowego i społecznego. W wizji islamu niezwykle często podkreślane jest zagrożenie ze strony tej religii dla wartości „czeskich” i „europejskich”.

Religia mahometańska i imigracja traktowane były na ogół jako spójna całość, choć były prezentowane także jako niezależne i odrębne problemy, same w sobie będące zagrożeniem: „w dobie niekończącego się kryzysu

²⁹ Zob. szerzej E. Szyszlak, *Etniczność w kontekstach...*, op.cit., s. 28–32; eadem, *Sekurytyzacja problematyki mniejszości narodowych i etnicznych w Europie Środkowo-Wschodniej*, w: *Polityka etniczna. Teorie. Koncepcje. Wyzwania*, red. H. Chałupczak, R. Zenderowski, E. Pogorzała, T. Browarek, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2015, s. 103–117.

migracyjnego [...] bezpieczeństwo obywateli jest kwestią pierwszoplanową. Obrona tożsamości narodowej jest priorytetem” (Program ANO)³⁰; „[...] bezpieczeństwo obywateli przed terroryzmem i zagrożeniami zdrowotnymi spowodowanymi niekontrolowaną nielegalną imigracją. [...] wielka liczba ekonomicznych imigrantów z Nigerii, która jest jednym z państw najbardziej zakażonych wirusem HIV i, co jest bardzo niebezpieczne dla szerokich warstw obywateli, gruźlicą” (Petr Hannig, kandydat na prezydenta)³¹; „NIE islamowi, NIE terrorystom” (hasło na billboardach wyborczych SPD); „zakaz organizacji, które propagują radykalny islam [...] spójrzcie na Niemcy, Francję, Szwecję, tam rządy straciły kontrolę nad częścią miast, są tam regiony borykające się z ogromną inwazją imigrantów, z przemocą, z atakami na tle seksualnym na kobiety... Czy tego chce Pani w Republice Czeskiej?” (Tomáš Vandas, DSSS)³².

2. Islamofobię i mowę nienawiści. Stosunek do imigracji i łączonego z nią islamu nie ograniczał się w przekazie polityków jedynie do sekurytyzacji. Pojawiła się także skierowana wobec imigrantów i muzułmanów mowa nienawiści. Do najczęściej przywoływanych definicji mowy nienawiści należy definicja Rady Europy, zgodnie z którą „mowa nienawiści obejmuje wszelkie formy wypowiedzi, które szerzą, propagują czy usprawiedliwiają nienawiść rasową, ksenofobię, antysemityzm oraz inne formy nienawiści bazujące na nietolerancji, m.in.: nietolerancję wyrażającą się w agresywnym nacjonalizmie i etnocentryzmie, dyskryminację i wrogość wobec mniejszości, imigrantów i ludzi o imigranckim pochodzeniu”³³. Mowa nienawiści jest często nieodłącznym elementem retoryki ugrupowań skrajnie prawicowych oraz populistycznych, choć nie należy jej przypisywać jedynie tym środowiskom, czego przykładem są właśnie choćby Czechy.

Podczas czeskich kampanii wyborczych zjawisko to dotyczyło zarówno imigrantów, jak i religii mahometańskiej i jej wyznawców. W przypadku tych ostatnich mowa nienawiści w połączeniu z opisanym wyżej procesem sekurytyzacji islamu składają się na zjawisko islamofobii. Imigrantom i muzułmanom, których na ogół traktowano synonimicznie, przypisywano szereg negatywnych cech, otwarcie wzywając do braku to-

³⁰ *Teď nebo nikdy, Program hnutí ANO pro volby do Poslanecké sněmovny 2017*, <https://www.anobudelib.cz/file/edee/2017/09/program-hnuti-ano-pro-volby-do-poslanecke-snemovny.pdf> (dostęp 12.12.2017), s. 3.

³¹ P Hannig, *Budme hrdí*, <http://www.petrhannig-rozumni.cz/> (dostęp 17.11.2017).

³² Vandas: *To, co se děje, je invaze, západní Evropa je ztracena, musíme zabránit přílivu muslimů*, <https://video.aktualne.cz/dvtv/vandas-to-co-se-deje-je-invaze-zapadni-evropa-je-ztracena-mu/r~edb1976caf5a11e79c7c002590604f2e/?redirected=1507954227> (dostęp 19.03.2018).

³³ <http://www.mowanienawisci.info/sekcja/definicia/> (dostęp 14.07.2016).

lerancji wobec nich jako najskuteczniejszej formy ich eliminacji i obrony przed nimi. Należy przy tym podkreślić, że Czechy ani nie doświadczyły w przeszłości dominacji muzułmanów, ani nie stanowią oni w tym państwie licznej grupy mieszkańców. Prezentowaną w kampaniach wyborczych przez czeskich polityków islamofobię można w tej sytuacji określić jako „islamofobię bez muzułmanów”: „Pieniądze dla pracujących rodzin i emerytów. Nie dla imigrantów, nie dla pasożytów” (Program SPD)³⁴; „Nie chcemy tu nieprzystosowanych muzułmanów i napływu religijnych fanatyków” (Program SPD)³⁵; „Nie przyjmować żadnych kolejnych imigrantów, pasożytów, przybyszów...” (Tomáš Vandas, DSSS)³⁶; „jedynie DSSS jest dość radykalna i bezkompromisowa, aby wyrzucić wszystkich pasożytów z Europy” (Lukáš Brandtner, DSSS)³⁷; „Nie możemy przecież dopuścić, aby do nas, w zupełnie niekontrolowany sposób przybywali ludzie, którzy nie potrafią i nigdy nie będą potrafili się dostosować. Którzy często niosą w sobie głęboką nienawiść do «niewierzących», [...] patologiczne nawyki, kojarzące się nam ze średniowieczem, a których nie zamierzają zmienić” (Miroslav Procházka, ODS)³⁸; „[...] zaostrzyć warunki dla tych [imigrantów], którzy nie mają szacunku dla naszych praw, wartości i obyczajów, a chodzi im o wykorzystanie naszego systemu społecznego” (Program ODS)³⁹.

3. Łączenie retoryki (anty)imigracyjnej z (anty)unijną. W analizowanych kampaniach wyborczych nastąpiło połączenie kwestii kryzysu imigracyjnego z kwestią unijną. Kryzys był wykorzystywany dla stworzenia negatywnego wizerunku Wspólnoty Europejskiej. Problem imigrantów stanowił więc m.in. dowód na nieudolność Unii, krótkowzroczność polityki Brukseli, jak również autorytaryzm w postępowaniu wobec swoich członków, którego symbolem stała się kwestia relokacji imigrantów. Miał również miejsce proces sekurytyzacji polityki unijnej. Przedstawiano polityki imigracyjną i wielokulturowości UE jako zagrożenie samo w sobie dla przetrwania narodu czeskiego, jego państwa i kultury, ale także jako część szerszego planu czy nawet „spisku” Brukseli, celowo stymulującej

³⁴ *Politický program SPD...*, op.cit.

³⁵ Ibidem.

³⁶ *Vandas: To, co se děje...*, op.cit.

³⁷ L. Brandtner, *Jediné DSSS zatočí s imigranty a ochrání naše obywatelstvo*, <http://www.dsss.cz/jedine-dsss-zatoci-s-imigranty-a-ochrani-nase-obyvatelstvo> (dostęp 10.03.2018).

³⁸ M. Procházka, *Miroslav Procházka: Imigrační politika v programu ODS*, <https://www.ods.cz/region.kralovehradecky/clanek/14046-imigracni-politika-v-programu-ods> (dostęp 19.03.2018).

³⁹ *Zahraniční věci a evropská politika*, <https://www.ods.cz/volby2017/program/zahranicni-politika> (dostęp 19.03.2018).

imigrację, by następnie wykorzystać ją jako środek do realizacji najważniejszego celu: likwidacji państw narodowych i suwerenności Republiki Czeskiej. Proponowane rozwiązania były bardzo różne – od obietnicy zdecydowanego oporu wobec UE, na ogół wspólnie z innymi krajami, takimi jak Polska czy Węgry, przez referendum dotyczące dalszego członkostwa w Unii, aż po zdecydowaną deklarację opuszczenia przez Pragę tychże struktur: „zdecydowanie odrzucamy ideologię wielokulturowości, która jest instrumentem islamizacji” (Program SPD)⁴⁰; „Tzw. stare kraje członkowskie [UE] żądają, aby te nowe partycypowały w skutkach ich błędnej polityki imigracyjnej, w przeciwnym razie grożą [...]” (Program ODS)⁴¹; „[...] DSSS należy do wielkiej rodziny [...] partii, które walczą o Europę narodów, o Europę, która nie będzie zagrożona przez terrorystów, bredzących liberałów, zdradzieckich polityków i imigrantów” (materiały przedwyborcze DSSS)⁴²; „Kryzys imigracyjny i islamizacja Europy. Chodzi o zorganizowane procesy, zmierzające do zniszczenia państw narodowych i stworzenia europejskiego superpaństwa. Imigracja jest wykorzystywana jedynie jako broń” (Program SPD)⁴³.

Podsumowanie

Gdy analizuje się kwestię wykorzystywania zagadnienia imigracji przez czeskich polityków w kampaniach wyborczych w 2017 i 2018 r., nie sposób uniknąć pytania o skutki tego zjawiska. Z pewnością mają one zarówno charakter polityczny, jak i społeczny. Najbardziej widoczny jest oczywiście sukces wyborczy polityków czy ugrupowań określanych jako populistyczne, ksenofobiczne, ekstremistyczne itp. Spektakularnym przykładem może być partia Tomio Okamury. Niezwykle ważną kwestią jest przy tym fakt, że ugrupowania czy politycy nagminnie wykorzystujący retorykę antyimigracyjną bardzo często kreślą również negatywny obraz UE i NATO, a część postuluje wyjście z tychże struktur właśnie głównie z powodu ich polityki wobec imigrantów, a w przypadku NATO także z powodu obecności w nim muzułmańskiej Turcji. W ten sposób podają w wątpliwość, że akcesja do struktur zachodnich stanowiła jedno z największych osiągnięć czeskiej polityki zagranicznej ostatnich dziesięcio-

⁴⁰ *Politický program SPD...*, op.cit.

⁴¹ *Silné Česko v Evropě 21. Století. Pozice ODS k UE*, Praha 2017, s. 6, https://www.ods.cz/docs/volby2017/silne_cesko_v_evrope_21_stoleti.pdf (dostęp 19.03.2018).

⁴² *DSSS v Berlíně – společně za Evropu narodů*, http://www.dsss.cz/dsss-v-berline_-spolecne-za-evropu-narodu (dostęp 19.12.2017).

⁴³ *Česká republika – náš bezpečný domov, naše úspěšná budoucnost*, s. 10, <https://www.spd.cz/uploads/stranky/1/dokumenty/ceska-republika-nas-bezpecny-domov-nase-uspesna-budoucnost.pdf> (dostęp 9.02.2018).

leci, i jako otwartą stawiają kwestię dalszego pozostania w nich Republiki Czeskiej. Sprzyja to również wzrostowi nastrojów antyunijnych. To wszystko zaś na ogół przy przedstawianiu wyważonego obrazu Rosji. Kryzys imigracyjny wykorzystywany jest także w retoryce podważającej osiągnięcia czeskiej demokracji i sens jej dalszego istnienia w dotychczasowej formie.

Nagminna eksploatacja kryzysu imigracyjnego przez polityków w kampaniach wyborczych oznacza również wprowadzenie do dyskursu politycznego i publicznego treści i sposobu wypowiedzi nieobecnych tam wcześniej, jeszcze kilka lat temu zdecydowanych odrzucanych. Lider ekstremistycznej DSSS Tomáš Vandas, dowodząc braku demokracji w Czechach, przytaczał przykład swojej wypowiedzi sprzed kilku lat, że kraj czeka „tsunami imigrantów”, za którą to był sądzony. Jak podkreślał, dziś takie wypowiedzi są powszechne także wśród mainstreamowych polityków i nikogo to nie szokuje, nikt nie ponosi za to żadnych konsekwencji. Fakt ten, niekoniecznie zgodnie z intencją Vandas⁴⁴, może posłużyć jako doskonały przykład wspomnianego przenikania pewnych treści do debaty politycznej czy publicznej. Należy się również zastanowić, na ile tak silna obecność retoryki antyimigranckiej jest skutkiem czy też odpowiedzią na nastroje społeczne, na ile zaś je kształtuje. W badaniach opinii publicznej przeprowadzonych w październiku 2017 r., czyli w najgorętszym momencie kampanii przed wyborami do Izby Poselskiej, okazało się, że Czesi w największym stopniu spośród mieszkańców UE obawiają się terroryzmu (prawie 70% respondentów), a 55% z nich oczekuje od instytucji unijnych ochrony przed nielegalną imigracją. Zdaniem autorów raportu świadczy to o ogromnym wpływie debaty politycznej na stanowisko obywateli, większym niż rzeczywista sytuacja. W Republice Czeskiej nie ma bowiem licznych imigrantów i nie miały miejsca, jak dotąd, ataki terrorystyczne⁴⁵. Można więc zaryzykować stwierdzenie, że obfitujące w retorykę antyimigracyjną i antymuzułmańską kampanie wyborcze skutkują wzrostem w społeczeństwie nastrojów niechętnych zarówno imigrantom, jak i muzułmanom. I z tym wiążą się kolejne kwestie – wzrostu poczucia zagrożenia i obcości wśród zamieszkujących od wielu lat Czechy imigrantów, w tym muzułmańskich. Mimo że hasła antyimigracyjne i antymuzułmańskie dotyczyły na ogół imigrantów napływających do Europy z określonych miejsc ziemskiego globu od 2015 r. to jednak tworzyły nie-

⁴⁴ Vandasowi chodziło o to, że wobec niego podjęto kroki prawne, co świadczy o dyskryminacji jego osoby i samej DSSS, i o fakt karania za poglądy, co dowodzi braku demokracji w Czechach. *Vandas: To, co se děje...*, op.cit.

⁴⁵ *Češi se bojí terorismu, k EU ma lhostejný stav, tvrdí studie*, https://www.lidovky.cz/studie-cesi-se-boji-terorismu-k-eu-maji-spise-lhostejny-vztah-pty-/zpravy-svet.aspx?c=A171019_143036_ln_zahranici_ele (dostęp 9.02.2018).

przychylny klimat dla obecności islamu i ogólnie innych niż czeska grup etnicznych, w tym mniejszości w Czechach. Tak przynajmniej były przez te grupy odbierane⁴⁶.

Przypadek czeskich kampanii przed wyborami parlamentarnymi i prezydenckimi nie jest, jak już wspomniano, szczególny. W podobny sposób, z wykorzystaniem identycznych lub niemal identycznych tematów, kryzys imigracyjny pojawił się również w czasie wyborów w innych krajach Trójmorza. Nie są one zresztą wyjątkiem na tle pozostałych państw Starego Kontynentu, o czym świadczą choćby sukcesy Alternatywy dla Niemiec czy partii Geerta Wildersa w Holandii. I zapewne w najbliższym czasie nie nastąpi odwrócenie tych tendencji. Tymczasem, jak wskazuje Violetta Gul-Rechlewicz, „[...] klimat antyimigracyjny (antyuchodźczy) nie sprzyja konstruktywnemu dialogowi i prowadzi do eskalacji np. zachowań ksenofobicznych. Na społecznych emocjach i niezadowoleniu części społeczeństwa bazują populiści, funkcjonują partie, co do których można zasadnie zadać pytanie: czy rzeczywiście szukają odpowiedniego i realnego rozwiązania problemów generowanych przez imigrantów, czy bazując na emocjach, wzbudzając niepokój oraz niepewność jutra, wywołują postawy rasistowskie”⁴⁷.

Bibliografia

- Brandtner L., *Jediné DSSS zatočí s imigranty a ochrání naše obywatelstvo*, <http://www.dsss.cz/jedine-dsss-zatoci-s-imigranty-a-ochrani-nase-obyvateľstvo>.
- Česká republika – náš bezpečný domov, naše úspešná budúcnosť, <https://www.spd.cz/uploads/stranky/1/dokumenty/ceska-republika-nas-bezpecny-domov-nase-uspesna-budoucnost.pdf>.
- Češi se bojí terorismu, k EU ma lhostejný stav, tvrdí studie, https://www.lidovky.cz/studie-cesi-se-boji-terorismu-k-eu-maji-spise-lhostejny-vztah-pty-/zpravy-svet.aspx?c=A171019_143036_ln_zahranici_ele.
- ČT podala kvůli předvolebnímu spotu s muslimy trestní oznámení, https://www.denik.cz/z_domova/ct-podala-kvuli-predvolebnimu-spotu-s-muslimy-trestni-oznameni-20171011.html.
- Dębiec K., *Czechy: druga kadencja Zemana*, „Analizy OSW”, 31.01.2018, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2018-01-31/czechy-dru-ga-kadencja-prezydenta-zemana>.

⁴⁶ Por np. www.romea.cz.

⁴⁷ V. Gul-Rechlewicz, *Udział organizacji pozarządowych w holenderskiej polityce wobec uchodźców*, PU Compus, Kielce 2017, s. 48.

- Do kampaně přibyla agresivita proti Drahošovi, soudí experti*, <http://domaci.eurozpravy.cz/politika/213095-do-kampane-pribyla-agresivita-proti-drahosovi-soudi-experti/>.
- DSSS v Berlíně – společně za Evropu narodů*, <http://www.dsss.cz/dsss-v-berline-spolecne-za-evropu-narodu>.
- Fijałkowski Ł., *Teoria sekurytyzacji i konstruowanie bezpieczeństwa*, „Przełąd Strategiczny”, nr 1/2012.
- Gott vidí uprchlíky stejně, těší Zemana. Ti „mladí, zdraví muži“ mohou být teroristi*, <https://www.blesek.cz/clanek/zpravy-politika/387747/gott-vidi-uprchliky-stejne-tes-i-zemana-ti-mladi-zdravi-muzi-mohou-byt-teroristi.html>.
- Groszkowski J., *Czechy: Babiš bez immunitetu, rząd bez większości w parlamencie*, „Analizy OSW”, 4.01.2018, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2018-01-24/czechy-babis-bez-immunitetu-rzad-bez-wiekszosci-w-parlamencie>.
- Groszkowski J., *Czechy po wyborach: dominacja Babiša*, „Analizy OSW”, 27.10.2017, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2017-10-23/czechy-po-wyborach-dominacja-babisa>.
- Groszkowski J., *Czechy przed drugą turą wyborów prezydenckich*, „Analizy OSW”, 16.01.2018, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2018-01-16/czechy-przed-druga-tura-wyborow-prezydenckich>.
- Gul-Rechlewicz V., *Udział organizacji pozarządowych w holenderskiej polityce wobec uchodźców*, PU Compus, Kielce 2017.
- Hannig P., *Budźme hrdí*, <http://www.petrhannig-rozumni.cz/>.
- Horák F., *“Vlastenecké” strany v Česku? Čím víc pruhů, tím víc Adidas*, <http://www.houpaciosel.cz/2017/10/11/vlastenecke-strany-v-cesku-cim-vic-pruhu-tim-vic-adidas/>.
- Konečné výsledky voleb v ČR*, <http://www.info.cz/volby-2017/vysledky-voleb>.
- Mareš M., *Antycyganizm prawicowych ekstremistów – propaganda partii politycznych i przemoc*, w: *Kwestia romska w kontekście bezpieczeństwa wewnętrznego*, red. E. Szyszlak, T. Szyszlak, Fundacja Integracji Społecznej Prom, Centrum Badań Partnerstwa Wschodniego, Wrocław 2013.
- O co usilujeme*, <http://blokprotiislamizaci.cz/o-bloku-proti-islamizaci/o-co-usilujeme/>.
- Pilous P., *Jak Miloš Zeman vyhrál prezidentské volby 2018*, <https://www.ceske-volby.cz/2018/01/28/milos-zeman-vyhral-prezidentske-volby-2018/>.
- Politický program SPD*, <http://www.spd.cz/program>.
- Poselstvi kampaně Zemana je jasné: kdo máš strach z imigrantů, boj se i Drahoše, říká expert*, <http://www.info.cz/volby/prezidentske-volby-2018/poselstvi-kampane-zemana-je-jasne-kdo-mas-strach-z-imigrantu-boj-se-i-drahoše-rika-expert-22870.html>.

- Potopit lodě a založit armádu Evropy: Takhle chtějí lídři vyřešit uprchlíky*, <http://www.blesk.cz/clanek/volby-volby-2017/500785/potopit-lode-a-zalozit-armadu-evropy-takhle-chteji-lidri-vyresit-uprchliky.html>.
- Procházka M., *Miroslav Procházka: Imigrační politika v programu ODS*, <https://www.ods.cz/region.kralovehradecky/clanek/14046-imigracni-politika-v-programu-ods>;
- Ryšavý Z., *Krajské a senátní volby 2016: Úspěch Okamury, debakl Vandase, Konvičky a Bartoše. Zvláštní postavičky na kandidátce ČSSD*, <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/krajske-a-senatni-volby-2016-uspech-okamury-debakl-vandase-konvicky-a-bartose-zvlastni-postavicky-na-kandidatce-cssd>.
- Silné Česko v Evropě 21. Století. Pozice ODS k UE*, Praha 2017, https://www.ods.cz/docs/volby2017/silne_cesko_v_evrope_21_stoleti.pdf.
- STEM: Češi berou Unii jako záruku míru v Evropě, Němci vidí také nezbytnost pro konkurenci se světovými velmocemi*, <https://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/tiskovezpravy/STEM-Cesi-berou-Unii-jako-zaruku-miru-v-Evrope-Nemci-vidi-take-nezbytnost-pro-konkurenci-se-svetovymi-velmocemi-474061>.
- Szyszlak E., *Etniczność w kontekstach bezpieczeństwa. Mniejszość romska w Republice Czeskiej*, Oficyna Wydawnicza Arboretum, Wrocław 2015.
- Szyszlak E., *Polityczny wymiar sekurytyzacji problematyki mniejszości narodowych/etnicznych i imigrantów w perspektywie środkowoeuropejskiej*, w: *Polityczne i społeczne aspekty wielokulturowości. Migracje i mniejszości*, red. A. Adamczyk, A. Sakson, C. Trosiak, Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM, Poznań 2016.
- Szyszlak E., *Sekurytyzacja problematyki mniejszości narodowych i etnicznych w Europie Środkowo-Wschodniej*, w: *Polityka etniczna. Teorie. Koncepcje. Wyzwania*, red. H. Chałupczak, R. Zenderowski, E. Pogorzała, T. Browarek, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2015.
- Ted' nebo nikdy, Program hnutí ANO pro volby do Poslanecké sněmovny 2017*, <https://www.anobudelip.cz/file/edee/2017/09/program-hnuti-ano-pro-volby-do-poslanecke-snemovny.pdf>.
- Vandas: To, co se děje, je invaze, západní Evropa je ztracena, musíme zabránit přílivu muslimů*, <https://video.aktualne.cz/dvtv/vandas-to-co-se-deje-je-invaze-zapadni-evropa-je-ztracena-mu/r~edb1976caf5a11e79c7c002590604f2e/?redirected=1507954227>.
- Vystopení prezidenta republiky v debatě na TV Prima*, <http://www.zeman-milos.cz/cz/clanky/vystoupeni-prezidenta-republiky-v-debate-na-tv-prima-202087.htm>.

Vystopení prezidenta republiky v debatě v České televizi, <http://www.zeman-milos.cz/cz/clanky/vystoupeni-prezidenta-republiky-v-debate-v-ceske-televizi-486617.htm>.

Zahraniční věci a evropská politika, <https://www.ods.cz/volby2017/program/zahranicni-politika>.

Zeman: Drahoš je spojen s migrací, ale inzerát byl zbytečný, <https://www.novinky.cz/domaci/460968-zeman-drahos-je-spojen-s-migraci-ale-inzerat-byl-zbytecny.html>.

Zeman: imigranti jsou Trojský kůň! Deportujme je na pusté ostrovy, <http://tn.nova.cz/clanek/zeman-imigranti-jsou-trojsky-kun-deportujme-je-na-puste-ostrovy.html>.

Słowa kluczowe: imigranci, Republika Czeska, wybory prezydenckie, wybory parlamentarne, kampania wyborcza

Key words: Immigrants, Czech Republic, Presidential Elections, Parliamentary Elections, Election Campaign

Immigration and Immigrants in Electoral Campaigns in the Czech Republic in 2017 and in 2018

Abstract

The immigration crisis has in recent years become the leitmotif of electoral campaigns in the states of the Three Seas Initiative. Politicians do not avoid anti-immigration rhetoric, presenting immigration, mainly from the Middle East and Africa, as the greatest threat to their countries today. They create an extremely negative image of immigrants coming to Europe, generally identified as Muslims. This was the case, e.g. during the last elections in Hungary, Slovakia or the Czech Republic. This last case is the subject of analysis in this article. The author investigates the causes and effects of this phenomenon and highlights the topics related to immigration that dominated the 2017 and 2018 electoral campaigns.